

УДК 338.45
DOI: 10.31732/2663-2209-2025-80-61-70

Дата надходження: 30.11.2025
Дата прийняття до друку: 17.12.2025
Дата публікації: 30.12.2025

Ця робота ліцензується відповідно до [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОВОЄННОЇ УКРАЇНИ

Олена Наумова¹ Марія Наумова²

¹Канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу, Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна, e-mail: Olenan@krok.edu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1237-833X>

²Канд. екон. наук, доцент кафедри економічної кібернетики, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна, e-mail: mariianaumova@knu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3670-0231>

THE ROLE OF THE VOLUNTEER MOVEMENT IN FOSTERING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF POST-WAR UKRAINE

Olena Naumova¹, Mariia Naumova²

¹Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Business, «KROK» University, Kyiv, Ukraine, e-mail: Olenan@krok.edu.ua, ORCID: 0000-0002-1237-833X

²Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, e-mail: mariianaumova@knu.ua, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3670-0231>

Анотація. У статті досліджено роль волонтерського руху у формуванні соціального підприємництва як чинника сталого розвитку повоєнної України. Актуальність теми зумовлена потребою в ефективних інструментах відновлення людського капіталу, посилення соціальної інклюзії та зміцнення довіри до бізнесу в умовах тривалої війни та майбутнього повоєнного відновлення. За умов обмежених ресурсів держави волонтерські ініціативи та соціальні підприємства відіграють важливу роль підтримки вразливих груп населення, зниження соціальних ризиків і зміцнення стійкості громад. Метою дослідження є аналіз того, яким чином волонтерський рух сприяє розвитку соціального підприємництва, посиленню соціальної інклюзії, відтворенню людського капіталу, зміцненню ділової репутації бізнесу та підвищенню рівня соціальної безпеки в контексті повоєнного відновлення України. Методологічну основу становлять загальнонаукові методи аналізу та синтезу, індукції й дедукції, а також методи узагальнення, системного підходу та аналізу вторинних статистичних даних (зокрема World Giving Index і соціологічних опитувань Центру Разумкова), нормативно-правових актів і кейсів українських соціальних підприємств, що започаткувалися на основі волонтерських і громадських ініціатив. Результати дослідження дають підстави охарактеризувати волонтерський рух як каталізатор становлення соціального підприємництва, що акумулює людський і соціальний капітал, сприяє поширенню волонтерства й корпоративної соціальної відповідальності, формуванню довіри суспільства до бізнесу та розширенню можливостей зайнятості для вразливих груп населення. Запропонована багаторівнева модель взаємодії соціального підприємництва з волонтерським рухом, територіальними громадами, органами влади, донорами та бізнес-партнерами дає змогу розглядати соціальні підприємства як важливий елемент інфраструктури соціальної безпеки й інструмент досягнення цілей сталого розвитку. Перспективи подальших досліджень пов'язані з кількісним вимірюванням впливу участі у волонтерській діяльності та соціальному бізнесі на показники соціальної інклюзії, розвиток людського капіталу, економічну стійкість компаній і громад, а також із поглибленим вивченням інституційних механізмів підтримки соціального підприємництва у повоєнний період.

Ключові слова: волонтерство, соціальне підприємництво, людський капітал, повоєнне відновлення, соціальна безпека, сталий розвиток, корпоративна соціальна відповідальність, ділова репутація.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 1, бібл.: 21

Abstract. The article examines the role of the volunteer movement in fostering social entrepreneurship as a factor in the sustainable development of post-war Ukraine. The relevance of the topic stems from the need for effective instruments to restore human capital, enhance social inclusion and strengthen trust in business under conditions of protracted war and forthcoming post-war reconstruction. Given the limited resources of the state, volunteer initiatives and social enterprises play an important role in supporting vulnerable population groups, reducing social risks and

strengthening community resilience. The purpose of the study is to analyse how the volunteer movement contributes to the development of social entrepreneurship, the strengthening of social inclusion, the restoration of human capital, the consolidation of business reputation and the enhancement of social security in the context of Ukraine's post-war recovery. The methodological framework is based on general scientific methods of analysis and synthesis, induction and deduction, methods of generalisation and systems approach, as well as the analysis of secondary statistical data (including the World Giving Index and Razumkov Centre sociological surveys), legal and regulatory acts, and case studies of Ukrainian social enterprises that emerged from volunteer and civic initiatives. The research findings make it possible to characterise the volunteer movement as a catalyst for the emergence of social entrepreneurship, which accumulates human and social capital, promotes the spread of volunteering and corporate social responsibility, fosters public trust in business and expands employment opportunities for vulnerable population groups. The proposed multi-level model of interaction between social entrepreneurship, the volunteer movement, local communities, public authorities, donors and business partners makes it possible to view social enterprises as an important component of the social security infrastructure and an instrument for achieving sustainable development goals. Further research prospects are related to the quantitative assessment of the impact of participation in volunteering and social business on indicators of social inclusion, human capital development and the economic resilience of companies and communities, as well as to an in-depth examination of institutional mechanisms for supporting social entrepreneurship in the post-war period.

Keywords: volunteering, social entrepreneurship, human capital, post-war recovery, social security, sustainable development, corporate social responsibility, business reputation.

Formulas: 0, **fig.:** 1, **tab.:** 1, **bibl.:** 21

Постановка проблеми.

Повномасштабна війна загострила проблему сталого розвитку підприємництва в Україні. Йдеться і про відновлення фізичного капіталу компаній, що зазнали руйнувань, і про відтворення людського капіталу, відновлення довіри до бізнесу, а також забезпечення екологічної та соціальної рівноваги. Волонтерський рух вийшов за межі суто гуманітарної допомоги постраждалому населенню та перетворився на невід'ємну складову соціального підприємництва та соціальної безпеки в Україні, відіграючи важливу роль у захисті та підтримці суспільства.

Це підтверджується статистичними даними звітів британської благодійної організації The Charities Aid Foundation (World Giving Index) за 2021–2024 роки (Charities Aid Foundation, 2022, 2023, 2024). У 2021 році Україна знаходилася на десятому місці з-поміж 119 країн світу за рівнем благодійної та волонтерської активності (Charities Aid Foundation, 2022). У 2022 році її позиції покращилися – друге місце у світовому рейтингу (Charities Aid Foundation, 2023), а у 2023 році – сьоме місце (Charities Aid Foundation, 2024). За даними 2023 року, 77 % українців допомагали незнайомцям, 67 % здійснювали благодійні внески, а 27 % брали участь у волонтерській діяльності (Charities Aid Foundation, 2024). Ці показники зросли порівняно з 2021 роком: 75 % українців допомагали незнайомцям,

47 % здійснювали благодійні внески, а 24 % були залучені до волонтерської діяльності (Charities Aid Foundation, 2022).

Розвиток волонтерського руху в Україні є реакцією суспільства на кризові періоди та способом вираження громадянської активності, самоорганізації та колективної відповідальності за сталий розвиток. Пандемія COVID-19 посилила в суспільстві прагнення до взаємодопомоги та участі у волонтерській діяльності. Громадяни дедалі частіше прагнуть впливати на соціальні процеси, відчувати свою причетність до позитивних змін і отримувати моральне задоволення від підтримки інших. Унаслідок цього, поряд зі неупорядкованою волонтерською активністю, формується розгалужена інфраструктура в межах країни – від локальних волонтерських штабів до великих благодійних фондів та соціальних підприємств. Такі суб'єкти беруть на себе частину функцій, традиційно притаманних економічним інститутам: координацію пошуку та оптимального розподілу ресурсів, управління ризиками і забезпечення громадської безпеки.

Особливістю повоєнного етапу розвитку України є відбудова країни з необхідністю соціальної реінтеграції населення. До традиційних викликів відновлення інфраструктури та економічної активності додаються також проблеми повернення ветеранів до мирного життя, реінтеграції внутрішньо

переміщених осіб, подолання довгострокових психологічних наслідків війни та відновлення довіри до інститутів влади та бізнесу. У цих умовах волонтерський рух через позитивний вплив на соціальне підприємництво набуває особливої ролі як гнучкого механізму організації колективних дій, який здатен оперативно реагувати на локальні потреби громад, створювати можливості зайнятості для вразливих груп населення, підтримувати соціальну згуртованість і підсилювати стійкість суспільства.

Соціальні підприємства відіграють роль надійної підтримки для вразливих груп населення, особливо у періоди глибоких суспільних потрясінь. Такі обставини зумовлюють необхідність глибшого аналізу їхнього потенціалу в контексті повоєнного відновлення України, а також дослідженні механізмів взаємодії соціального підприємництва з волонтерським рухом, який підтвердив свою здатність забезпечувати стійкість держави в умовах кризових явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних авторів підкреслюється важливість «соціальної відповідальності й ролі людського капіталу у забезпеченні стійкості соціально-економічних систем» (Грішнова та Харазішвілі, 2023). Соціально орієнтовані ініціативи розглядаються в контексті «економічної та фінансової безпеки держави, з обґрунтуванням доцільності їх підтримки в умовах кризових викликів» (Варналій, 2023). Серед основних напрямів реалізації корпоративної соціальної відповідальності (далі – КСВ) українськими компаніями виокремлюють «дотримання етичних стандартів та прав людини, охорону довкілля, формування якісних трудових практик, розвиток корпоративного управління, захист інтересів споживачів, запровадження чесних бізнес-практик, благодійну діяльність та волонтерство» (Єрмаков і Паливода, 2025). Окрему увагу приділено розвитку соціального підприємництва серед ветеранів війни, зокрема аналізу чинників, що стримують його поширення

(Bondarevska, 2025). Toncheva-Zlatkova (2025) запропонувала види волонтерства компанії. Також виявлено низку організаційних факторів, «здатних посилити внесок волонтерів у розвиток соціальних інновацій, серед яких: децентралізована організаційна структура, масштабування інноваційних ідей, надання можливостей для навчання, а також формування у волонтерів відчуття особистої відповідальності» (De Wit, Mensink, Einarsson, & Bekkers, 2019). Встановлено, що «волонтерство в межах компанії сприяє задоволенню базових психологічних потреб працівників – автономії, залученості та компетентності – одночасно посилюючи соціальний ефект для громади» (Haski-Leventhal, Kach, & Pournader (2019). Дослідження Licandro (2017) виявило, що «компанії, які впроваджують корпоративне волонтерство, демонструють вищі показники за критеріями КСВ, зокрема: зростання задоволеності та залученості персоналу, покращення якості робочого середовища, інтеграція цінностей і місії організації, розвиток командної взаємодії та комунікативних навичок».

Загалом аналіз наукових джерел показав зростання зацікавленості дослідників у проблематиці соціальної відповідальності, волонтерства для підтримки соціального підприємництва як чинника суспільної стійкості та сталого розвитку в умовах криз. Проте комплексне вивчення механізмів взаємодії волонтерського руху й соціальних підприємств у контексті трансформаційних процесів, спричинених війною, досі залишається обмеженим.

Формулювання мети та методів дослідження. Метою статті є аналіз ролі волонтерського руху в розвитку соціального підприємництва як чинника соціальної інклюзії, відтворення людського капіталу та зміцнення ділової репутації бізнесу в умовах повоєнного відновлення України.

У дослідженні застосовано комплексний підхід до вивчення окресленої проблематики. Застосовано

загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналіз і синтез, дедукцію та індукцію, методи узагальнення, системного аналізу, абстрактно-логічний підхід і метод систематизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. На законодавчому рівні волонтерська діяльність в Україні врегульована Законом України «Про волонтерську діяльність» (2011). Згідно зі статтею 1 цього Закону «волонтерство визначається як добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що передбачає надання допомоги окремим особам або суспільству загалом».

Результати дослідження свідчать, що волонтерський рух українських компаній розглядається як форма гуманітарної підтримки населення в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни, а також як елементу КСВ і чинника розвитку соціального підприємництва. Корпоративні волонтерські програми сприяють залученню працівників до розв'язання суспільно значущих проблем. Зокрема, вони охоплюють підтримку Збройних Сил України та ветеранів, надання гуманітарної допомоги, соціальний захист персоналу, реалізацію екологічних ініціатив із відновлення зруйнованих територій, організацію безоплатних освітніх проєктів, надання медичної допомоги постраждалим та допомоги з реабілітації. Як елемент КСВ, такі програми створюють підґрунтя для запуску й масштабування соціально орієнтованих бізнес-ініціатив, що відповідають принципам сталого розвитку. Це, своєю чергою, сприяє розвитку людського капіталу, формуванню лояльності до бренду та зміцненню репутаційного капіталу компанії.

Наша точка зору узгоджується з висновками Єрмакова та Паливоди (2025), які наголошують, що «впровадження ініціатив КСВ та відкритість у звітуванні про них сприяють зниженню репутаційних ризиків компанії: уникненню бойкотів, негативного медійного висвітлення та втрати клієнтів». На їхню думку, «публічна звітність відображає проактивну позицію

компанії, а дотримання етичних стандартів підвищує її конкурентоспроможність і привабливість перед стейкхолдерами». У такий спосіб волонтерство як елемент КСВ сприяє розвитку соціального підприємництва, орієнтованого на сталий розвиток повоєнної України.

Участь компаній у волонтерських рухах окрім посилення корпоративної соціальної відповідальності відіграє роль дієвого способу формування та зміцнення ділової репутації. Зазначимо, що компанії, які систематично беруть участь у волонтерських програмах, сприймаються стейкхолдерами як більш надійні, соціально відповідальні та орієнтовані на довгострокову співпрацю порівняно з тими, що не здійснюють такої діяльності.

Важливим для розуміння волонтерства в розвитку соціального підприємництва є підхід Toncheva-Zlatkova (2025), яка запропонувала класифікацію видів волонтерства на основі критерію рівня участі та підтримки з боку компанії. Вона виокремлює бізнес-волонтерство, корпоративне волонтерство та волонтерство працівників. «Бізнес-волонтерство розглядається нею як підтримка волонтерських ініціатив бізнесом без обов'язкової інтеграції в політику КСВ» (Toncheva-Zlatkova, 2025). Це широке поняття, яке охоплює будь-які форми волонтерської діяльності, що отримують підтримку з боку компаній, незалежно від ступеня їх регламентації в нормативних документах компанії. «Корпоративне волонтерство передбачає офіційну організацію волонтерської діяльності в межах компанії, закріплену у внутрішніх нормативних документах та інтегровану в стратегію КСВ» (Toncheva-Zlatkova, 2025). Участь працівників у таких ініціативах усіляко заохочується роботодавцем, насамперед через можливість компенсації витрат, страхування життя та надання оплачуваних соціальних відпусток. «Волонтерство працівників визначається як добровільна участь працівників у волонтерській діяльності за можливою відсутності матеріальної підтримки з боку роботодавця

та без зв'язку з політикою КСВ компанії» (Toncheva-Zlatkova, 2025).

Як засвідчує звіт Charities Aid Foundation (2024), рівень участі українців у благодійній (67 % опитаних) та волонтерській діяльності (27 % опитаних) залишається стабільно високим. Такі статистичні дані свідчать про вагомий потенціал українського громадянського суспільства й наявність розвиненого соціального капіталу. За таких умов в Україні зростає спроможність до формування соціальних підприємств, що поєднують цінності волонтерства з підприємницькими механізмами забезпечення сталого розвитку. У періоди підвищеної громадянської мобілізації,

спрямованої на подолання кризових явищ, активізуються горизонтальні соціальні зв'язки, зростає рівень довіри та утверджується культура взаємодопомоги. За таких умов волонтерські ініціативи в подальшому перетворюються на соціально орієнтовані бізнес-моделі. Відповідно, високі позиції України у World Giving Index у період 2021-2023 роки ми інтерпретуємо як показник сприятливого соціального клімату для становлення соціального підприємництва та зміцнення його ролі в повоєнному відновленні. Аналіз видів волонтерства на рівні компанії дозволяє окреслити місце волонтерського руху в системі соціального підприємництва (рис. 1).

Рис. 1 – Місце волонтерського руху в системі соціального підприємництва

Джерело: складено авторами

Запропонована на рисунку 1 схема відображає багаторівневу структуру системи соціального підприємництва, у якій волонтерський рух відіграє важливе місце. У центрі системи розміщене соціальне підприємство, що поєднує

соціальну місію з економічною діяльністю компанії.

Перший рівень цієї взаємодії утворюють волонтерські ініціативи та громадські організації, які надають соціальному підприємству нематеріальні ресурси – людський та соціальний капітал,

довіру, ідеї подолання кризових ситуацій та репутаційну підтримку. Волонтери та працівники таких компаній набувають управлінських, комунікативних, цифрових, проєктних і підприємницьких компетенцій, навчаються розв'язувати нагальні соціальні проблеми в умовах невизначеності, обмежених ресурсів і високої соціальної відповідальності. Це підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці, сприяє формуванню нової ланки лідерів громад і соціально орієнтованих підприємців. Для бізнесу волонтерська активність і співпраця з проєктами соціального підприємництва є інвестицією в розвиток персоналу, зміцнення корпоративної культури та формування кадрового резерву, здатного згуртовано діяти в кризових умовах.

Другий рівень охоплює місцеві громади та органи влади, які забезпечують інституційні умови функціонування соціальних підприємств. Саме на цьому рівні розробляються локальні програми підтримки бізнесу, приймаються рішення про публічні закупівлі, впроваджуються механізми сприяння зайнятості вразливих груп населення. Тож місцева влада та громада обумовлюють середовище, у якому соціальні підприємства мають змогу масштабувати діяльність і досягати сталого соціального ефекту.

Важливим напрямом впливу волонтерського руху на соціальне підприємництво є посилення соціальної інклюзії. Значна частина українських соціальних підприємств, що сформувалися завдяки волонтерським ініціативам, орієнтується на залучення до економічної діяльності вразливих груп населення – людей з інвалідністю, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, одиноких батьків, молоді з обмеженими можливостями доступу до освіти та ринку праці. Створюючи для них робочі місця, програми навчання та соціальної підтримки, такі компанії зменшують ризики маргіналізації та бідності в громадах, сприяють формуванню інклюзивних ринків праці, де цінуються різноманітність досвіду та компетенцій. І

як результат – соціальне підприємництво виступає інструментом зменшення соціальної нерівності та відновлення гідності людей, які постраждали від наслідків війни.

Зовнішнє кільце утворюють донори, міжнародні організації та бізнес-партнери, які надають соціальному підприємництву фінансові та експертні ресурси. Вони підтримують інноваційні моделі, сприяють розвитку економічного потенціалу та забезпечують вихід українських соціальних підприємств у глобальний простір. Їхня роль є визначальною у період повоєнного відновлення, коли компанія гостро потребує інвестицій, технологій і доступу до міжнародних ринків.

Узагальнення запропонованої багаторівневої схеми дозволяє розглядати соціальне підприємництво як складову багаторівневої системи взаємодії між державою, бізнесом, громадянським суспільством і волонтерськими спільнотами. У цій системі волонтерський рух виконує роль каталізатора: залучаючи працівників і громадян до спільних ініціатив, він акумулює людський і соціальний капітал, посилює довіру до бізнесу, тим самим зменшуючи бар'єри для реалізації соціально орієнтованих бізнес-проєктів у повоєнний період.

У міру того, як працівники-волонтери накопичують управлінський досвід розв'язання соціальних проблем, налагоджують партнерські мережі та розширюють спектр своєї діяльності, постає потреба забезпечити довгострокову стійкість їхніх ініціатив. Логічним кроком стає перехід від волонтерського формату до моделей соціального підприємництва, що забезпечують соціальну місію з економічною ефективністю. Така трансформація є типовою для багатьох громадських та корпоративних соціальних ініціатив, які прагнуть діяти на постійній основі. Коли волонтерські проєкти реалізуються протягом тривалого часу, перед їхніми командами постає проблема стабільного фінансування, яке не може забезпечити донорські хвилі фінансової підтримки та разові пожертви громадян. З

цієї точки зору соціальне підприємництво розглядається як механізм формування стійких джерел доходу для покриття постійних витрат і масштабування діяльності волонтерів. Дослідження засвідчують, що значна частина волонтерських організацій з часом цілеспрямовано використовує бізнес-моделі, які забезпечують таку фінансову стійкість (Boichak & McKernan, 2024).

Українські дослідники підкреслюють, що у повоєнний період підтримка соціально орієнтованого бізнесу набуватиме не лише соціального, а й стратегічного значення – як чинник підтримки фінансової стабільності, економічної стійкості та сталого розвитку (Грішнова та Харазішвілі, 2023; Варналій, 2023).

Аналіз українського бізнесу дозволив виокремити напрями здійснення соціального підприємництва компаніями:

1) добровільні об'єднання громадян у формі майстерень та цехів для виготовлення одягу для військових на безоплатній основі або завдяки фінансовій підтримці донорів.

2) засновані ветеранами заклади громадського харчування, які частину

прибутку спрямовують на соціальні проекти;

3) центри зайнятості, громадські організації, медичні компанії та заклади освіти, які мають програми підтримки житлом, реабілітації ветеранів, надання безкоштовних освітніх послуг, психосоціальної підтримки, медичної допомоги, а також надання робочих місць.

Наведені напрями роботи демонструють, що межа між волонтерством і соціальним підприємництвом на практиці є доволі розмитою, відсутні чіткі критерії визначення. Соціальне підприємництво часто виступає наступним етапом розвитку сталих волонтерських ініціатив, коли вони переходять від разової доброчинної допомоги до діяльності з постійною системою фінансування зі збереженням своєї соціальної місії.

У таблиці 1 узагальнено приклади соціальних підприємств, діяльність яких виникла на основі волонтерських або громадських ініціатив і які дотепер реалізують соціально значущі проекти в межах своїх локальних спільнот як компанії.

Таблиця 1

Приклади соціальних підприємств України, пов'язаних із волонтерським рухом

№	Соціальне підприємство	Основна діяльність	Цільові групи	Зв'язок із волонтерським рухом
1	Veterano Pizza / Coffee	Громадське харчування	Ветерани, сім'ї військових, постраждалих від війни	Засноване ветеранами АТО; працевлаштування ветеранів; частина прибутку спрямовується на допомогу постраждалим
2	Good Bread from Good People	Пекарня, кондитерська, інклюзивні майстерні	Люди з інтелектуальними порушеннями, громада	Працевлаштування людей з інвалідністю; волонтерські програми підтримки військових, благодійні акції
3	Соціальне підприємство «Емаус-Оселя»	Послуги з проживання та забезпечення	Безпритульні та малозабезпечені громадяни	Об'єднання безпритульних людей, які разом живуть, проходять терапію залежностей, соціальне навчання, залучені до активного трудового життя, щоб заробити на своє утримання і допомогу біднішим за себе.

Продовження Таблиці 1

4	Urban Space 100	Ресторани, громадські простори	Міська громада, локальні ініціативи	80 % прибутку – на конкурси громадських проєктів; платформа для волонтерських і громадських ініціатив
5	Україна без сміття	Сортування та переробка відходів, екопросвіта	Міська громада, вразливі групи, бізнес	40 волонтерів; просвітницькі екологічні кампанії; модель імпакт-бізнесу
6	Соціальне підприємство «Медичний центр «100% життя»	Послуги, пекарня	Пацієнти з ВІЛ-інфекцією та гепатит С.	Створений для пацієнтів, які живуть з ВІЛ-інфекцією. Вони отримують соціальну послугу безкоштовно за рахунок платних медичних послуг, які надаються в клініці. 2018 року 99 пацієнтів безкоштовно лікували гепатит С.
7	Veteranius	Освітні програми, ІТ-навчання	Ветерани, волонтери, ВПО	Вирости з волонтерського середовища; спрямовані на створення можливості працевлаштування та професійної адаптації після війни

Джерело: складено авторами на основі даних соціальних підприємств: Good Bread from Good People (2025), Urban Space 100 (2025), Veteranius (2025), Veterano Pizza / Coffee (2025), Емаус-Оселя (2025), Медичний центр «100% життя» (2025) та Україна без сміття (2025)

Соціологічне опитування, проведене Центром Разумкова в березні 2025 року, засвідчило високий рівень довіри громадян до волонтерського руху: 80 % респондентів у лютому–березні 2025 року висловили довіру волонтерським організаціям, що суттєво перевищує показник липня–серпня 2021 року (63,6 %) (Центр Разумкова, 2025). Така динаміка свідчить про формування в Україні стійкого соціального капіталу, здатного забезпечити умови для сталого розвитку. В умовах, коли рівень довіри до державних інституцій традиційно є нестабільним, саме волонтерський рух демонструє надійну підтримку населення під час кризових періодів. Це, своєю чергою, підкреслює значущість волонтерського руху як складової інфраструктури соціального підприємництва, орієнтованої на повоєнне відновлення.

Розгортання мережі волонтерського руху для започаткування та розвитку соціальних підприємств одночасно зміцнює систему соціальної безпеки на локальному та національному рівнях. З одного боку, добре організовані волонтери компенсують обмежені можливості державних інститутів у періоди криз, забезпечуючи споживачам доступ до товарів та послуг першої необхідності,

підтримки зайнятості та соціального супроводу. З іншого боку, їхня діяльність зменшує соціальні ризики – зниження доходів, тривалу безробітність, вимушену міграцію, – які загрожують стійкості компаній і посилюють вразливість суспільства до нових шоків. У цьому сенсі волонтерський рух і його вплив на розвиток соціального підприємництва також доцільно розглядати як важливий елемент інфраструктури соціальної безпеки.

У довгостроковій перспективі зміцнення соціального підприємництва тісно пов'язаний із рівнем суспільної довіри. Волонтерські організації, які мають високий рівень довіри, посідають важливе місце серед соціальних інституцій, здатних мобілізувати ресурси, згуртовувати громади та сприяти реалізації програм соціального впливу.

Висновки. Високий рівень суспільної довіри в Україні до волонтерського руху свідчить про значний потенціал для розвитку соціального підприємництва на його основі. Таке суспільне схвалення волонтерів і громадських організацій формує унікальне соціальне середовище, в якому підприємства з виразною соціальною місією та розвинутою КСВ отримують широку підтримку населення, зміцнюють

свою ділову репутацію, інвестують у розвиток людського капіталу працівників і сприймаються як соціальні інститути вирішення суспільно важливих проблем у повоєнний період.

У сучасних умовах волонтерський рух в Україні виконує функцію альтернативного соціального інституту, що тимчасово компенсує слабкість державної допомоги та водночас створює підґрунтя для розвитку соціального підприємництва та КСВ. Інтеграція волонтерського руху у корпоративні стратегії посилює участь бізнесу в розв'язанні соціальних проблем, сприяє формуванню навичок лідерства, командної роботи, підприємницького мислення у працівників і сприяє підвищенню якості людського капіталу. У перспективі повоєнного відновлення поєднання волонтерських ініціатив, КСВ та соціально орієнтованих бізнес-проектів перетвориться на важливий чинник сталого розвитку вітчизняних компаній.

Йдеться не лише про соціальний ефект, а й про цілком конкретні економічні результати: створення робочих місць, зростання податкових надходжень,

скорочення бюджетних витрат на соціальну підтримку, підвищення продуктивності праці, а також зміцнення економічної та фінансової безпеки. З огляду на таке, державна політика повоєнного відновлення має розглядати волонтерський рух та соціальні підприємства як стратегічних партнерів у процесі відбудови й модернізації країни та в довгостроковому розвитку людського капіталу.

Проведене нами дослідження має низку обмежень, зумовлених переважним використанням вторинних даних і вибіркового кейсів українських соціальних підприємств. Це не дозволяє в повному обсязі відобразити нам різноманіття організаційних моделей волонтерства та соціального підприємництва, а також кількісно оцінити їхній вплив на соціальну інклюзію, людський капітал і стійкість компаній. Тому перспективним напрямом подальших досліджень є вимірювання впливу участі у волонтерстві й соціальному бізнесі на індивідуальному та регіональному рівнях, у тому числі на показники зайнятості, доходів домогосподарств та соціальної інклюзії.

Література:

1. Bondarevskaya, K. (2025). Social entrepreneurship as a direction for the development of entrepreneurial initiatives by war veterans in Ukraine. *Management and Business*, 3(1), 19–27. <https://doi.org/10.59214/mb/1.2025.18>
2. Boichak, O., & McKernan, B. (2024). Narratives of Volunteering and Social Change in Wartime Ukraine. *Cultural Sociology*. <https://doi.org/10.1177/17499755221127877>
3. Charities Aid Foundation. (2022). *World Giving Index*. https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-research/caf_world_giving_index_2022_210922-final.pdf
4. Charities Aid Foundation. (2023). *World Giving Index*. <https://www.cafonline.org/docs/default-source/updated-pdfs-for-the-new-website/world-giving-index-2023.pdf>
5. Charities Aid Foundation. (2024). *World Giving Index*. https://www.cafonline.org/docs/default-source/inside-giving/wgi/wgi_2024_report.pdf
6. De Wit, A., Mensink, W., Einarsson, T., & Bekkers, R. (2019). Beyond service production: Volunteering for social innovation. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(2_suppl), 52S–71S. <https://doi.org/10.1177/0899764017734651>
7. Good Bread from Good People. (2025). *Good Bread*. <https://goodbread.com.ua/>
8. Haski-Leventhal, D., Kach, A., & Pournader, M. (2019). Employee need satisfaction and positive workplace outcomes: The role of corporate volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 48(3), 593–615. <https://doi.org/10.1177/0899764019829829>
9. Licandro, O. (2017). The relationship between corporate volunteering and corporate social responsibility: results of an empirical study. *Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business, and Economic Issues*, 30(1), 67–83. <https://ojs.srce.hr/index.php/ekonomski-vjesnik/article/view/4580>
10. Toncheva-Zlatkova, V. (2025). Corporate volunteering: strategy, contributions, and community impact. *Journal of Management Sciences and Applications*, 4(1), 82–91. <https://doi.org/10.37075/JOMSA.2025.1.08>
11. Urban Space 100. (2025). *Urban Space 100*. <https://expz.menu/b2e80af0-221a-4f53-ab5b-1ab33c23b902>
12. Veterano Pizza / Coffee. (2025). *Veterano Pizza*. <https://veteranopizza.com/>

13. Veteranianus. (2025). *Z фронту в IT*. Dignitas Fund. https://dignitas.fund/uk/blog/our_initiatives/z-frontu-v-it/
14. Варналій, З. С. (2023). Особливості соціальної безпеки людини в умовах війни та повоєнного відновлення. У *Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення: Матеріали круглого столу (28–30 червня 2023 р.)* (с. 13–17). Знання України.
15. Грішнова, О. А., & Харазішвілі, Ю. М. (2023). Структура соціальної безпеки людини в умовах війни та її індикатори. У З. С. Варналій (ред.), *Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення: матеріали круглого столу (Київ–Одеса, 28–30 червня 2023 р.)* (с. 21–25). Знання України.
16. Емаус-Оселя. (2025). *Соціальне підприємство «Емаус-Оселя»* [Facebook page]. <https://www.facebook.com/EmausOselya>
17. Єрмаков, М., & Паливода, О. (2025). Напрями реалізації соціально відповідальної діяльності підприємств в Україні. *Економіка та суспільство*, (76). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-83>
18. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. (2011). *Відомості Верховної Ради України*, 48, ст. 483. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>
19. Медичний центр «100% життя». (2025). *Соціальне підприємство «100% життя»*. <https://www.100percentlife.clinic/>
20. Україна без сміття. (2025). *Україна без сміття*. <https://nowaste.com.ua/>
21. Центр Разумкова. (2025, березень 24). *Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів під час війни, віра в перемогу (лютий–березень 2025)*. <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-institutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-vyboriv-pid-chas-viiny-vira-v-peremogu-liutyiberezen-2025r>